

Губіна Ганна Леонідівна
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного та кримінального права
Національний університет «Одеська морська академія»

Губина Анна Леонидовна
кандидат юридических наук,
доцент кафедры административного и уголовного права
Национальный университет «Одесская морская академия»

Gubina G.
PhD, associate Professor
at the Department of administrative and criminal law
National University «Odessa Maritime Academy»

РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ КОМІСІЇ, ЩО ЗДІЙСНЮЄ ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ РИНКІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

РЕФОРМИРОВАНИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ КОМИССИИ, ОСУЩЕСТВЛЯЮЩЕЙ ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ В СФЕРЕ РЫНКОВ ФИНАНСОВЫХ УСЛУГ

REFORMING OF THE NATIONAL COMMISSION, CARRYING OUT STATE REGULATION OF FINANCIAL SERVICES MARKETS

Анотація. У статті проаналізовані функції, права Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, за діяльністю українських страхових компаній щодо перевезень на морському транспорті.

Ключові слова: контроль, морське страхування, нагляд, страхова діяльність щодо перевезень вантажів на морському транспорті, страховик.

Аннотация. В статье проанализированы функции, права Национальной комиссии, которая осуществляет государственное регулирование в сфере рынков финансовых услуг, за деятельностью украинских страховых компаний относительно перевозок на морском транспорте.

Ключевые слова: контроль, морское страхование, надзор, страховая деятельность относительно перевозок на морском транспорте, страховщик.

Summary. The article is being considered the functions, rights of the National Commission, Carrying Out State Regulation of Financial Services Markets as a subject of the state financial control over the Ukraine marine insurers' activities.

Key words: control, marine insurance, supervision, insurance activities of the cargo transportation at sea transport, insurer.

Постановка проблеми. У 2011 році була створена Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (надалі — Нацкомфінпослуг) згідно Указу Президента України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг» від

23.11.2011 р. № 1070/2011. Її правовий статус майже схожий з правовим статусом її попередниці — Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг. Проте деякі питання залишаються неврегульованими.

Стан дослідження. Питанням суб'єктів, що здійснюють державний фінансовий контроль (надалі —

ДФК) в Україні, займалися Є. О. Алісов, В. А. Бабенко, М. Т. Білуха, Л. К. Воронова, С. Т. Кадькаленко, І. Стефанюк, Н. М. Стоянова, М. І. Шутов та ін. В їхніх роботах воно розглядалося, насамперед, у контексті бюджетних правовідносин, оминаючи морське страхування.

Виклад основного матеріалу. Метою цього дослідження є аналіз питань, пов'язаних з Нацкомфінпослуг як суб'єктом ДФК за діяльністю українських страховиків щодо перевезень вантажів на морському транспорті.

Завданнями статті є розкриття функцій, прав Нацкомфінпослуг відповідно чинному законодавству, розробка заходів щодо оприлюднення її діяльності та обґрунтування внесення змін до сучасного законодавства України у даній проблематиці.

Нацкомфінпослуг є державним колегіальним органом, підпорядкованим Президенту України та підзвітним Верховній Раді України, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг, у тому числі й послуг щодо морського страхування, у межах встановлених законодавством (п. 1 Положення про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, затвердженого Указом Президента України від 23.11.2011 р. № 1070/2011), а саме:

- формування та забезпечення реалізації політики державного регулювання у сфері ринків фінансових послуг (крім ринку банківських послуг і ринків цінних паперів та похідних цінних паперів);
- розроблення і реалізація стратегії розвитку ринків фінансових послуг та вирішення системних питань їх функціонування;
- здійснення в межах своїх повноважень державного регулювання та нагляду за наданням фінансових послуг і дотриманням законодавства у відповідній сфері;
- захист прав споживачів фінансових послуг шляхом застосування у межах своїх повноважень заходів впливу з метою запобігання і припинення порушень законодавства на ринку фінансових послуг;
- узагальнення практики застосування законодавства України з питань фінансових послуг і ринків та розроблення пропозицій щодо їх вдосконалення;
- розроблення і затвердження обов'язкових до виконання нормативно-правових актів з питань, що належать до її компетенції;
- координація діяльності з іншими державними органами;
- запровадження міжнародно визнаних правил розвитку ринків фінансових послуг (п. 3 Положення про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, затвердженого Указом Президента України від 23.11.2011 р. № 1070/2011) [1].

Основними функціями даного Уповноваженого органу щодо ДФК у морському страхуванні відповідно ст. 36 Закону України «Про страхування» є:

- проведення перевірок щодо правильності застосування страховиками (перестраховиками) та страховими посередниками законодавства про страхову діяльність у досліджуваному напрямку і достовірності їх звітності;
- розроблення нормативних та методичних документів з питань страхової діяльності аналізованої сфери, що віднесена цим Законом до компетенції Уповноваженого органу;
- узагальнення практики страхової діяльності і посередницької діяльності стосовно перевезень вантажів на морському транспорті;
- розроблення і подання у встановленому порядку пропозицій щодо розвитку, вдосконалення законодавства України з досліджуваної проблематики та прийняття у межах своєї компетенції нормативно-правових актів;
- здійснення контролю за платоспроможністю страховиків відповідно до належних їм страхових зобов'язань перед страхувальниками;
- забезпечення проведення дослідницько-методологічної роботи з питань страхової діяльності щодо перевезень вантажів на морському транспорті та підвищення ефективності державного нагляду за визначеним напрямком страхування;
- встановлення правил формування, обліку і розміщення страхових резервів та показників звітності [2].

Разом з тим, дана комісія у сфері морських перевезень вантажів: 1) встановлює критерії та нормативи щодо ліквідності, капіталу та платоспроможності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій, якості систем управління та управлінського персоналу, додержання правил надання фінансових послуг; 2) визначає у передбачених законом випадках порядок створення, формування і використання резервних та інших фондів фінансових установ; 3) здійснює контроль за достовірністю інформації, що надається учасниками ринків фінансових послуг, за платоспроможністю страховиків відповідно до їхніх страхових зобов'язань перед страхувальниками; 4) встановлює порядок розкриття інформації та складання звітності учасниками ринків фінансових послуг відповідно до законодавства України; 5) оприлюднює в офіційних засобах масової інформації основні положення свого щорічного звіту; 6) проводить самостійно чи разом з іншими уповноваженими органами виїзні та безвиїзні перевірки діяльності фінансових установ; 7) встановлює порядок та умови застосування заходів впливу згідно з законом; 8) аналізує стан та тенденції розвитку ринків фінансових послуг в Україні, здійс-

нює моніторинг руху капіталу в Україну та за її межі через ринки фінансових послуг, розробляє та подає в установленому порядку пропозиції щодо вдосконалення законодавства.

За результатами ДФК щодо діяльності українських страхових організацій-членів Морського страхового бюро Нацкомфінпослуг може а) надсилати фінансовим установам обов'язкові до виконання розпорядження щодо усунення порушень законодавства про фінансові послуги, в тому числі страхові, та вимагати надання необхідних документів; б) подавати матеріали в правоохоронні органи та в органи Антимонопольного комітету України стосовно фактів, які містять ознаки правопорушень (п. 4 Положення про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, затвердженого Указом Президента України від 23.11.2011 р. № 1070/2011) [1].

Виходячи з наділених вище завдань, компетенції Нацкомфінпослуг, можна вважати, що ця комісія проводить окрім нагляду, державного регулювання, ще й ДФК за діяльністю фінансових установ, у тому числі вітчизняних страхових організацій-членів Морського страхового бюро.

Згідно зі ст. 37 Закону України «Про страхування» дана комісія у досліджуваному аспекті має право:

1) одержувати в установленому порядку від страховиків, тобто українських страхових організацій-членів Морського страхового бюро, звітність про страхову діяльність, інформацію про їхнє фінансове становище та необхідні пояснення щодо звітних даних;

2) проводити перевірку щодо належного виконання страховиками законодавства України про страхову діяльність, включаючи морські перевезення вантажів, і достовірності їхньої звітності за показниками, що характеризують виконання договорів морського страхування (надалі – ДМС), не частіше одного разу на рік призначати проведення за рахунок страховика додаткової обов'язкової аудиторської перевірки, у тому числі в цьому напрямку страхування, з визначенням аудитора;

3) видавати приписи страховикам про усунення встановлених порушень, пов'язаних з дотриманням законодавства про страхову діяльність у сфері морських перевезень вантажів, а у випадку їхнього невиконання зупиняти чи обмежувати дію ліцензій цих страховиків до усунення ними виявлених порушень або приймати рішення про відкликання ліцензій та виключення їх з державного реєстру страховиків;

4) проводити тематичні перевірки діяльності страховика – української страхової організації-члена Морського страхового бюро у випадках необхідності перевіряти факти, викладені у скаргах, заявах, звер-

неннях страховальників, достовірності показників звітності, виконання вимог раніше наданих приписів, за дорученням правоохоронних органів або органів державної влади, а також здійснювати зустрічні перевірки щодо достовірності та правильності укладених ДМС та у випадку надходження інформації від страховальників про порушення нормативних актів з питань страхування вантажів, які перевозяться на морському транспорті;

5) одержувати в установленому порядку від аварійних комісарів інформацію, необхідну для виконання покладених на нього завдань, у тому числі інформацію про обставини і причини настання страхового випадку та заподіяну шкоду;

6) створювати комісії та робочі групи для проведення перевірок діяльності страховиків у досліджуваному напрямку;

7) здійснювати контроль за достовірністю та повнотою інформації стосовно перевезень вантажів на морському транспорті, що надається учасниками страхового ринку.

Закон України «Про страхування» (абз. 2 ст. 41) містить конкретні положення щодо заборони здійснення певних дій даним колегіальним органом, в тому числі стосовно ДФК у сфері морського страхування: не допускається, за винятком обов'язкових видів страхування, будь-яке централізоване регулювання (уніфікація, обмеження, обов'язковість тощо) розмірів страхових платежів (тарифів) і страхових сум (страхового відшкодування), умов укладання ДМС, взаємовідносин страховика і страховальника, якщо вони не суперечать чинному законодавству України [2].

Отже, Закон України «Про страхування» зводить функції Нацкомфінпослуг лише до державного нагляду, тому спостерігається плутанина між поняттями «контроль» та «нагляд». На нашу думку, необхідно внести відповідні зміни, пов'язані з перейменуванням у Законі України № 85/96 – ВР від 07.03.1996 р. розділу IV «Державний нагляд за страховою діяльністю в Україні» на «Державний нагляд та державний фінансовий контроль за страховою діяльністю в Україні».

Варто також відмітити, що посадові особи Нацкомфінпослуг за розголошення в будь-якій формі відомостей, в тому числі й стосовно морських перевезень вантажів, що є таємницею страхування, несуть відповідальність, передбачену Законом України «Про страхування» (абз. 1 ст. 40) [2].

Слід відзначити, що чинна назва комісії є не зовсім коректною, бо відповідно до вказаних функцій у п. 4 Положення про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, більш логічним є назвати її Національною комісією ринку фінансових послуг України.

Вважаємо, що пп. 4 п. 4 Положення про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, потребує внесення змін, бо даній комісії притаманні всі інші вказані далі функції, а не лише функція контролю («здійснює відповідно до законодавства державне регулювання та нагляд за діяльністю фінансових установ (крім банків, професійних учасників фондового ринку, інститутів спільного інвестування, фінансових установ, які мають статус міжурядових міжнародних організацій, Державної казначейської служби України та державних цільових фондів»)).

Більш доцільним є: Нацкомфінпослуг підзвітні фінансові установи (крім банків, професійних учасників фондового ринку, інститутів спільного інвестування, фінансових установ, які мають статус міжурядових міжнародних організацій, Державної казначейської служби України та державних цільових фондів).

Ми вважаємо, що необхідно внести зміни щодо оприлюднення діяльності Нацкомфінпослуг стосовно вітчизняних страховиків у сфері морського страхування, а саме: 1) на офіційному сайті (<http://www.pfr.gov.ua>) повинні подавати достатньо розширену статистичну інформацію щодо обов'язкового та добровільного видів страхування (наприклад, кількість страховиків, страхових випадків та т.і.); 2) підкон-

трольні Нацкомфінпослуг нормативні параметри українських страхових організацій-членів Морського страхового бюро повинні бути пов'язані з вузьким напрямком діяльності, тобто морським страхуванням.

Вказані заходи забезпечують прозорість та повну інформацію у виборі вітчизняного страховика-члена Морського страхового бюро майбутнім страхувальником.

Також не менш важливим є наявність інформації про існуючі основні умови у договорах морського страхування (наприклад, страхові тарифи, страхові платежі та виплати та т.п.) на страховому ринку. Знання представником органу ДФК ситуації забезпечить зменшення кількості порушень у законодавстві про фінансові послуги.

Правовий статус розглядаємого органу ДФК, врегульований відповідними нормативно-правовими актами, не завжди містить питання щодо його відповідальності. Тому рекомендується встановити конкретні її дієві види.

Висновки. Таким чином, розглянуті вище функції, права Нацкомфінпослуг щодо ДФК за діяльністю вітчизняних страховиків у морській сфері є достатньо широкими, але це не свідчить про диктат з її боку стосовно діяльності підконтрольних. Оскільки дії контролюючого органу можна оскаржити у суді (ст. 39 Закону України «Про страхування»).

Література

1. Положення про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг: Указ Президента України від 23.11.2011 № 1070/2011 // База даних Верховної Ради України [електронний ресурс] — режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
2. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 18. — Ст. 78.